

Gyvenimo ir kūrybos kelias

Fryderykas Chopinas gimė 1810 metais Żelazowa Woloj, mažame miestelyje, 55 km nuo Varšuvos. Tikslī didžiojo kompozitoriaus gimimo data, deja, yra iki šiol neišspręsta problema, todėl verta prie jos kiek apsisitoti.

Gimimo dokumentuose, 1893 metais rastuose Šv. Roko bažnyčios parapijoje Brochowe, kur vaikas buvo pakrikštytas, įrašyta, kad Fryderykas Chopinas gimė 1810 metų vasario 22 dieną. Įrašas patvirtintas tėvo, Mikołajaus Chopino, parašu, o krikšto metrikuose – krikštatevių, Franciszeko Grembeckio iš Cieplinos kaimo ir grafaitės Annos Skarbkównos, parašais. Metrikus lotynų kalba surašė klebonas Józefas Morawskis. Dera vis dėlto paaiškinti, kad Franciszekas Grembeckis Fryderyko krikšto ceremonijoje pavadavo tikrąjį krikštatevį, Fryderyką Skarbeką, tuo metu išvykusį iš šalies. Minėta gimimo data kelia abejonių jau vien todėl, kad kompozitoriaus šeima jo gimtadienį švėsdavo kovo pirmą dieną. Pastarosios datos naudai byloja ir faktas, kad Chopinas ją nurodė 1833 metais Paryžiuje, rašte, adresuotame Lenkijos literatūros draugijai. Kovo pirmosios datą patvirtina ir Chopino motina laiške sūnui, rašytame 1837 metais, taip pat jo mokinė ir gerbėja, škotė Jane Stirling.

Žymūs devyniolikto amžiaus pabaigos ir dvidešimto amžiaus pradžios Chopino biografai – lenkai Ferdynandas Hoessickas ir Zdisławas Jachimeckis, kaip rašo puikus šopenologas Józefas M. Chomińskis:

„...nors labai gerai žinojo apie skirtingas datas, vadovavosi dokumentais, t. y. gimimo ir krikšto metrikais. Tai pagrįstas požiūris. Jei abejotume dokumentuose nurodyta data, tuomet turėtume abejoti ir Chopino tėvu, taip pat liudytojais ir krikštėvais, kurie asmeniškai savo parašais patvirtino metrikinių įrašų tikrumą. Neretai pasitaiko, kad šeimos šventės – gimtadieniai arba vardadieniai – nesutampa su dokumentuose įrašytais datomis. Mikołajaus Chopino gimimo diena irgi buvo švenčiama balandžio 17, nors gimęs jis buvo dviem dienom anksčiau.“¹

Labai išsiplėsti šiuo klausimu tikriausiai neverta, nes kol kas neturime jokių įrodymų, vienareikšmiškai pasakančių, kurią dieną į pasaulį atėjo Fryderykas Chopinas. Šiaip ar taip, tai juk antraeilė tema, neturinti esminės reikšmės, kai kalbame apie kūrinis, kuriuos ainiams paliko genialusis lenkų kompozitorius.

Būsimo menininko tėvas, Mikołajus Chopinas, grynakraujis prancūzas, atvyko į Lenkiją 1788 metais, tebedamas septyniolikos. Nėra tiksliai žinoma, kokio tikslo vedamas, tačiau manoma, kad aktyviai dalyvavo Kościuszkos sukilime, kovodamas už savo antrosios tėvynės laisvę. 1800 metais tapo Czerniejewo seniūnienės Łączyńskos vaikų gubernieriu, mokė juos prancūzų kalbos. Jaunesnioji iš dviejų dukrų, keturiolikmetė Maria, vėliau ištekėjo už grafo Walewskio ir išgarsėjo romanu su prancūzų imperatoriumi Napoleonu Bonaparte'u.

1802 metų rudenį, grafienės Ludwikos Skarbkowos pakviestas, Mikołajus Chopinas atkako į Żelazowa Wolą ir ėmėsi mokyti bei auklėti jos sūnus. Čia susipažino su tolima Skarbekų giminaite Tekle Justyna Krzyżanowska ir 1806 metų birželio 2 dieną ją vedė. Fryderykas Chopinas, pasaulį išvydęs 1810 metais, šioje santuokoje buvo antras vaikas. Kai jam tebuvo septyni mėnesiai, šeima iš Żelazowa Wolos visam laikui persikėlė į Varšuvą. Tokiam svarbiam sprendimui Mikołajus Chopinas ryžosi, kai jam buvo pasiūlytos prancūzų kalbos dėstytojo pareigos Varšuvos licėjuje, kuris tuo metu veikė Saksų rūmuose. Rūmų pastate apsigyveno ir Chopinų šeima. Saksų rūmai, bemaž su žeme sulyginti per Antrąjį pasaulinį karą, stovėjo tuometinėje Saksų aikštėje (šiandien Józefo

¹ Józef Michał Chomiński, *Chopin*, Kraków (PWM) 1978, p. 27–28.

Piłsudskio aikštė). Pradžioje materialinė Chopinų padėtis nebuvo gera, juolab kad šeima toliau gausėjo: po Ludwikos (1807–1855) ir Fryderyko gimė Izabela (1811–1881) ir Emilia (1812–1827). Tačiau netrukus Mikołajus licėjyje buvo paaukštintas – gavo prancūzų literatūros ir kalbos profesoriaus vietą, ir šeima kiek prakuto. Kai 1817 metais licėjus buvo perkeltas į Kazimiero rūmus, Varšuvos universiteto teritorijoje, Chopinai juose gavo žymiai didesnę butą trečiame aukšte. Pono ir ponios Chopinų namų atmosfera buvo labai palanki intelektualiam vaikų lavinimui, juose nuolat lankydavosi licėjaus ir Varšuvos universiteto profesorių, garsių muzikų, literatų ir mokslininkų. Tokiuose susitikimuose būdavo gyvai diskutuojama įvairiais klausimais, dažniausiai muzikos, filosofijos, literatūros ir estetikos temomis.

Kai Fryderykui suėjo šešeri ir ėmė reikštis jo neeilinis talentas, tėvai nutarė leisti sūnų mokytis skambinti fortepijonu pas žinomą pedagogą Wojciechą Żywny (1756–1842). Jis atskleidė berniukui muzikos grožį geriausių kūrinių pavyzdžiais, daugiausia J. S. Bacho ir W. A. Mozarto, ir veikiai praugdė jo meninį skonį. Żywny, nors ir buvo konservatyvių muzikinių pažiūrų, pasirodė besąs prityręs pedagogas ir neapribojo nei jaunojo mokinio pianistinės, nei kūrybinės individualybės. Jo globojamas berniuko talentas ėmė labai sparčiai skleistis. Kaip rašoma žinutėje „Varšuvos dienoraštyje“ 1818 metais, Chopinas tuo metu:

„...lengvų lengviausiai ir nepaprastai skoningai skambina fortepijonu sudėtingiausius dalykus, ir dargi yra sukomponavęs kelis šokius ir variacijas, kuriais žinovai nepaliaują stebėtis.“²

Tokius žodžius pelnė pirmas viešas Fryderyko pasirodymas labdaringame koncerte Radvilų rūmuose. Vėliau jis dažnai koncertuodavo prašmatniausiuose Varšuvos aristokratų salonuose, kviečiamas tokių garsių šeimų kaip Radvilos, Čartoriskiai, Sapiegos, Potockiai, Czeterwiński. Retkarčiais koncertuodavo ir Belvederyje, didžiojo kunigaikščio Konstantino, vyriausiojo Lenkijos kariuomenės vado, rezidencijoje, kur jį

² „Pamiętnik Warszawski“, 1818 sausis, t. 10, p. 129.

kviesdavosi jo žmona, kunigaikštienė Joanna Grudzińska. Suprasdami, kad net didžiausias talentas be mokslo negali tinkamai skleisti, Fryderyko tėvai nutarė pasirūpinti, kad sūnus gautų solidų muzikinį išsilavinimą. Fryderyko kūrybinei raidai nemažos įtakos turėjo vasaros atostogos Szafarnioje (1824 ir 1825 metais) bei Sannikuose (1828 metais), kur jaunas menininkas susipažino su Lenkijos kaimo folkloru, vėliau turėjusiu didelę įtaką jo tolesnei kūrybai. 1826 metais, baigęs Varšuvos licėjų, Fryderykas pradėjo studijas Vyriausiojoje muzikos mokykloje, vadovaujamas iškilaus kompozitoriaus ir pedagogo Józefo Elsnerio (1769–1854 metais). Mokydamasis pas Elsnerį Chopinas sukūrė didžiąją dalį kūrinių fortepijonui ir orkestrui, tarp jų: *Variacijas B-dur* op. 2, *Fantaziją A-dur* op. 13, *Rondo à la Krakowiak F-dur* op. 14, be to, *Sonatą fortepijonui c-moll* op. 4, *Rondo à la Mazur F-dur* op. 5, *Rondo* vienam ir dviem fortepijonams, *Trio g-moll* op. 8 fortepijonui, smuikui ir violončelei, taip pat daug šokių: polonezų, mazurkų, valsų. Iš pat pradžių permatęs, kokiu ypatingu talentu apdovanotas jo mokinys, Elsneris ėmėsi lavinti jį individualiai, idant nevaržytų jo išradingumo ir kūrybiškumo.

1827 metų pradžioje Chopinų šeima išgyveno didžiulę nelaimę. Jauniausiajai Fryderyko seseriai, mažajai Emiliai, gydytojai diagnozavo džiovą. Liga buvo gerokai įsismarkėjusi, ir visi suprato, kad mergaitė greitai mirs.

„[...] pas mus namie liga, – rašė Chopinas (kovo 14-ą [12-ą] draugui Janui Białobłockiui). – Jau keturios savaitės, kaip Emilia guli, smarkiai kosti, pradėjo spjaudyti krauju, mama išsigando. Malczas [Chopinų šeimos gydytojas] liepė nuleisti kraujo. Nuleido sykį... antrą; dėlių begalės. [...] Per visą tą laiką nieko nevalgė; sumenko tiek, kad neįmanoma pažinti, ir gal tik dabar pradeda kiek atsigausti. Gali įsivaizduoti, kas pas mus dėjosi. Įsivaizduok, nes aš Tau aprašyti nevaliosiu.“³

Fryderykas sunkiai išgyveno mylimos sesers netektį, ji mirė 1827-ųjų balandžio 10 dieną.

Baigęs mokslus Vyriausiojoje muzikos mokykloje, jaunuolis pradėjo galvoti, jog reikėtų parodyti savo talentą kurioje

³ *Korespondencja Fryderyka Chopina*, zbr. i oprac. Bronisław Edward Sydow, Warszawa (PIW) 1955, t. 1, p. 76. Laiškas Janui Białobłockiui, rašytas 1827 m. kovo 14 [12] d.